

Minimum słów, maksimum treści

Materiał zawiera: 1 ilustrację, 1 animację, 9 ćwiczeń (w tym 6 interaktywnych), 4 polecenia.

E-materiał wzbogacający do: Jak napisać streszczenie?

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtezianka*, [w:] tegoż, *Ballady i romanse*, Warszawa 1983, s. 37–42.

Minimum słów, maksimum treści

Otwarty zeszyt i kwiaty
Źródło: pxhere, domena publiczna.

Twoje cele

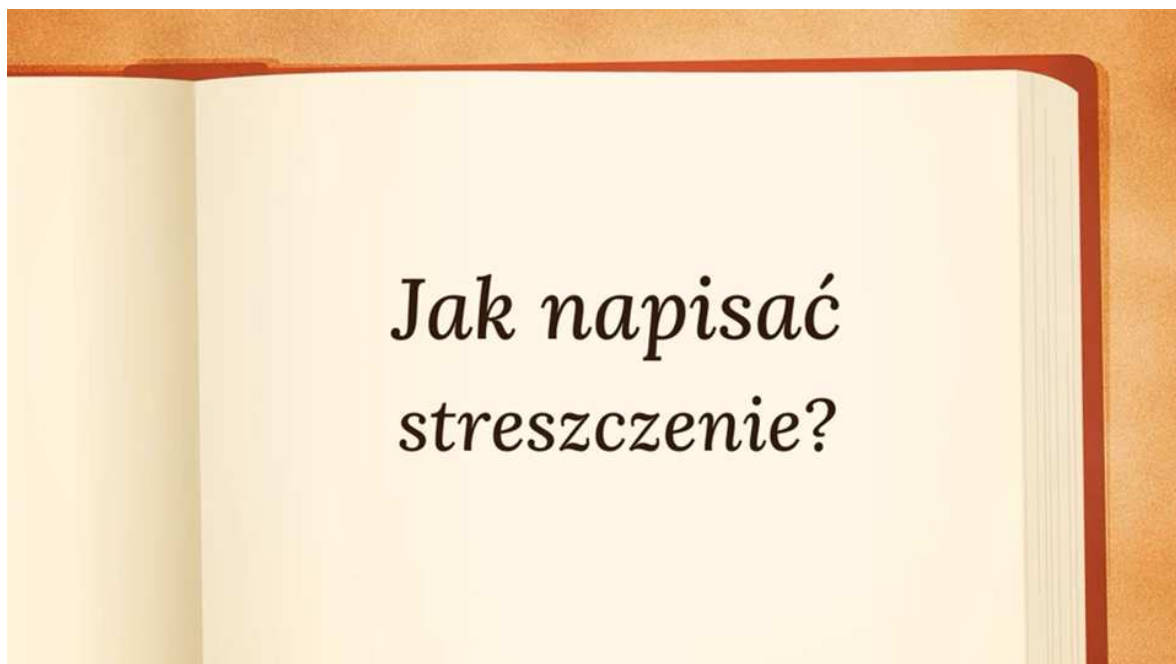
- poznasz cechy i zasady redagowania streszczenia jako formy wypowiedzi,
- wykonasz ćwiczenia kompozycyjne i stylistyczne związane z przetwarzaniem streszczanego tekstu.

Każdy uczeń powinien opanować umiejętność pisania krótkich wypowiedzi. Do nich należy także streszczenie, które polega na zwięzłym przedstawieniu najważniejszych treści tekstu.

Polecenie 1

Przypomnij sobie, co już wiesz o streszczeniu. Możesz skorzystać z informacji zawartych w materiale [Jak napisać streszczenie?](#)

Zapoznaj się z treścią animacji pt. *Jak napisać streszczenie* i wykonaj poniższe polecenia.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1A4zewJP4yxs>

Animacja pt. „Jak napisać streszczenie?”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Animacja zawierająca instrukcję, jak napisać streszczenie utworu.

Polecenie 2

Stwórz notatkę graficzną, która ilustrować będzie wskazówki dotyczące poprawnego redagowania streszczenia.

Polecenie 3

Na końcu animacji podano 5 rad dla piszącego streszczenie. Która rada jest według Ciebie najbardziej pomocna? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 4

Udowodnij, że czytanie jedynie streszczeń lektur szkolnych nie przynosi uczniom korzyści. Sformułuj dwa argumenty i poprzyj je przykładami.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj poniższe streszczenie baśni o Czerwonym Kapturku. Zaznacz kolorem zielonym temat utworu, a kolorem czerwonym fragmenty, które można usunąć zgodnie z zasadami zwięzłości stylu.

■ temat

■ można usunąć

Baśń o Czerwonym Kapturku opowiada o dziewczynce, którą mama wysyła z koszykiem jedzenia dla chorej babci.

Kilkuletnia, rezolutna dziewczynka ubiera swoją czerwoną pelerynę i ochoczo wybiera się w odwiedzin.

W czasie wędrówki przez las spotyka wilka, który pyta ją, dokąd idzie. Dziewczynka naiwnie opowiada mu o swoim zadaniu. Nie jest świadoma, że nieznajomy chce ją oszukać.

Wilk jest zdeterminowany, by pożreć babcię i wnuczkę. Postanawia więc użyć podstęp.

Mówi Czerwonemu Kapturkowi, by zebrała kwiaty. Sam w tym czasie dociera do domu staruszki, zjada ją i przebiera się w jej ubrania. Chce w ten sposób zwieść Czerwonego Kapturka.

Intryga nie udaje się jednak. Na scenę wkracza bowiem myśliwy, który zabija wilka i uwalnia obie bohaterki.

Świtezianka Adam Mickiewicz

Pomnik Świtezianki na jeziorze Świteź

Źródło: MBI, licencja: CC BY-SA 4.0.

Według podań mitologii słowiańskiej jeziorem Świteź, które położone jest obecnie na terenie Białorusi, miała władać Świtezianka, czyli nimfa wodna. [Adam Mickiewicz](#) w swojej twórczości często wykorzystywał motywy zaczerpnięte z mitologii słowiańskiej i podań ludowych. Historia o nimfie wodnej mieszkającej w wodach Świtezi zainspirowała go do napisania ballady *Świtezianka*.

Przeczytaj zamieszczony poniżej tekst utworu i wykonaj polecenia.

Adam Mickiewicz

Świtezianka

Jakiż to chłopiec piękny i młody?

Jaka to obok dziewczica?

Brzegami sinej Świtezi wody

Idą przy świetle księżyca.

Ona mu z kosza daje maliny,

A on jej kwiatki do wianka;

Pewnie kochankiem jest tej dziewczyny,

Pewnie to jego kochanka.

Każdą noc prawie, o jednej porze,

Pod tym się widzą [modrzewiem](#);

Młody jest strzelcem w tutejszym borze;
Kto jest dziewczyna? ja nie wiem.

Skąd przyszła? darmo śledzić kto pragnie;
Gdzie uszła? nikt jej nie zbada.
Jak mokry jaskier wschodzi na bagnie,
Jak ogień nocny przepada.

«Powiedz mi, piękna, luba dziewczyno,
Na co nam te tajemnice,
Jaką przybiegłaś do mnie drożyną?
Gdzie dom twój, gdzie są rodzice?

Minęło lato, zżółkniały liścia
I dżdżysta nadchodzi pora,
Zawsze mam czekać twojego przyścia
Na dzikich brzegach jeziora?

Zawszeż po kniejach jak sarna płocha,
Jak upiór błędzisz w noc ciemną?
Zostań się lepiej z tym, kto cię kocha,
Zostań się, o luba! ze mną.

Chateczka moja stąd niedaleka
Pośrodku gęstej leszczyzny;
Jest tam dostatkiem owoców, mleka,
Jest tam dostatkiem zwierzyny».

«Stój, stój – odpowie – hardy młokosie,
Pomnę, co ojciec rzekł stary:
Słowicze wdzięki w mężczyzny głosie,
A w sercu lisie zamiary.

Więcej się waszej obłudy boję,
Niż w zmienne ufam zapały;
Może bym prośby przyjęła twoje:
Ale czy będziesz mnie stały?»

Chłopiec przyklęknął, chwycił w dłoń piasku,
Piekielne wzywał potęgi,
Klął się przy świętym księżycu blasku,
Lecz czy dochowa przysięgi?

«Dochowaj, strzelcze, to moja rada:
Bo kto przysięgę naruszy,
Ach, biada jemu, za życia biada!
I biada jego złej duszy!»

To mówiąc, dziewczka więcej nie czeka,
Wieniec włożyła na skronie
I pożegnawszy strzelca z daleka,
Na zwykle uchodzi błonie.

Próżno się za nią strzelec pomyka,
Rączym wybiegom nie sprostał,
Znikła jak lekki powiew wietrzyka,
A on sam jeden pozostał.

Sam został, dziką powraca drogą,
Ziemia uchyla się grząska,
Cisza wokoło, tylko pod nogą
Zwiędła szeleszcze gałązka.

Idzie nad wodą, błędny krok niesie,
Błędnymi strzela oczyma:
Wtem wiatr zaszumiał po gęstym lesie,
Woda się burzy i wzdyma.

Burzy się, wzdyma, pękają tonie,
O niesłychane zjawiska!
Ponad srebrzyste Świtezi błonie
Dziewicza piękność wytryska.

Jej twarz jak róży bladej zawoje,
Skropione jutrenki łezką;

Jako mgła lekka, tak lekkie stroje
Obwiała postać niebieską.

«Chłopcze mój piękny, chłopcze mój młody –
Zanuci czule dziewica –
Po co wokoło Świtezium wody
Błądzisz przy świetle księżycy?

Po co żałujesz dzikiej [wietrznicy](#),
Która cię zwabia w te [knieje](#),
Zawraca głowę, rzuca w tęsknicy
I może jeszcze się śmieje?

Daj się namówić czułym wyrazem,
Porzuć wzdychania i żale,
Do mnie tu, do mnie, tu będziem razem
Po wodnym płasnąć kryształe.

Czy zechcesz niby jaskółka chybka
Oblicze tylko wód [muskać](#),
Czy zdrów jak rybka, wesół jak rybka,
Cały dzień ze mną się pluskać.

A na noc w łożu srebrnej topieli,
Pod namiotami źwierciadeł,
Na miękkiej wodnych lilijek bieli,
Śród boskich usnąć [widziadel](#)».

Wtem z zasłon błysną piersi łabędzie,
Strzelec w ziemię patrzy skromnie,
Dziewica w lekkim zbliża się pędzie
I «Do mnie, woła, pójdź do mnie».

I na wiatr [lotne](#) rzuciwszy stopy,
Jak tęcza śmiga w krąg wielki,
To znowu siekąc wodne zatopy,
Srebrnymi pryska kropelki.

Podbiega strzelec i staje w biegu,
I chciałby skoczyć, i nie chce;
Wtem modra fala, prysnąwszy z brzegu
Z lekka mu w stopy załechce.

I tak go łechce, i tak go znęca,
Tak się w nim serce rozplywa,
Jak gdy tajemnie rękę młodzieńca
Ściśnie kochanka wstydliva.

Zapomniał strzelec o swej dziewczynie,
Przysięgą pogardził świętą,
Na zgubę oślep bieży w głębinie,
Nową zwabiony ponętą.

Bieży i patrzy, patrzy i bieży;
Niesie go wodne przestworze,
Już z dala suchych odbiegł wybrzeży,
Na średnim igra jeziorze.

I już dłoń śnieżną w swej ciśnie dłoni,
W pięknych licach topi oczy,
Ustami usta różane goni
I skoczne okręgi toczy.

Wtem wietrzyk świsnął, obłoczek pryska,
Co ją w łudzającym krył blasku,
Poznaje strzelec dziewczynę z bliska:
Ach, to dziewczyna spod lasku!

«A gdzie przysięga? gdzie moja rada?
Wszak kto przysięgę naruszy,
Ach, biada jemu, za życia biada!
I biada jego złej duszy!

Nie tobie igrać przez srebrne tonie
Lub nurkiem pluskać w głąb jasną;

Surowa ziemia ciało pochłonie,
Oczy twe żwirem zagasną.

A dusza przy tym świadomym drzewie
Niech lat doczeka tysiąca,
Wiecznie piekielne cierpiąc **żarzewie**
Nie ma czym zgasić gorąca».

Słyszysz to strzelec, błędny krok niesie,
Błędny rzuci oczyma.
A wicher szumi po gęstym lesie,
Woda się burzy i wzdyma.

Burzy się, wzdyma i **wre** aż do dna,
Kręconym nurtem pochwyca,
Roztwiera paszczę **otchłań** podwodna,
Ginie z młodzieńcem dziewica.

Woda się dotąd burzy i pieni,
Dotąd przy świetle księżyca
Snuje się para znikomych cieni:
Jest to z młodzieńcem dziewica.

Ona po srebrnym płąsa jeziorze,
On pod tym jęczy modrzewiem.
Kto jest młodzieniec? – strzelcem był w borze.
A kto dziewczyna? – ja nie wiem.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtezianka*, [w:] tegoż, *Ballady i romanse*, Warszawa 1983, s. 37–42.

Ćwiczenie 2

W streszczeniu należy unikać wyszukanych środków stylistycznych. Wskaż, którymi z podanych poniżej określić można zamienić porównania z ballady:

"Jak mokry jaskier wschodzi na bagnie, / Jak ogień nocny przepada".

„z przytupem”, głośno

widocznie, przewidywalnie

nagle, niespodziewanie

nachalnie, zauważalnie

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

W streszczeniu należy unikać wyszukanych środków stylistycznych. Wskaż, którymi z podanych poniżej określić można zamienić metaforę z ballady:

„Słowicze wdzięki w mężczyzny głosie, / a w sercu lisie zamiary”.

dobro, piękno

obojętność, bezczynność

nieszczerłość, dwulicowość

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 4

W poniższych cytatach z ballady Mickiewicza niektóre wyrazy zostały zaznaczone pogrubioną czcionką. Zastąp je bardziej precyzyjnymi słowami.

„Skąd przyszła? - darmo śledzić kto pragnie;
Gdzie uszła? - nikt jej nie **zbada**”.

„**Surowa** ziemia ciało pochłonie,
Oczy twe żwirem zagasną”.

„Dochowaj, strzelcze, to moja rada:
Bo kto przysięgę naruszy,
Ach, **biada** jemu, za życia **biada**”.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ważne!

Pisząc streszczenie, należy dbać o zwięzłość i precyzję wypowiedzi. Przy redagowaniu tej formy wypowiedzi ważne mogą okazać się informacje na temat zakresu i treści wyrazu.

Zakres wyrazu – to zbiór wszystkich przedmiotów, osób, zjawisk, do których dane słowo się odnosi. Na przykład wyraz *zwierzę* dotyczy każdego żywego stworzenia poza człowiekiem.

Treść wyrazu – to zbiór cech charakterystycznych, które są wspólne danym przedmiotom, osobom czy zjawiskom. Na przykład wszystkie zwierzęta są cudzożywne, czyli żywią się innymi organizmami.

Im szerszy zakres znaczeniowy wyrazu, tym uboższa jest jego treść. Na przykład wyraz *pojazd* ma szeroki zakres znaczeniowy, który obejmuje zarówno pojazdy lądowe, wodne, jak i powietrzne.

Im bogatsza treść wyrazu, tym uboższy jest jego zakres znaczeniowy. Na przykład wyraz *jamnik* ma ubogi zakres znaczeniowy, który obejmuje jedynie odmiany jamników, np. jamnik długowłosey, szorstkowłosey.

Ćwiczenie 5

Uporządkuj wyrazy od tego, który ma największy zakres znaczeniowy, do tego o najszerszym zakresie.

pisarz

Adam Mickiewicz

poeta

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

akwen

Świteź

jezioro

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

ballada

utwór liryczny

Świtezianka

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Redagując streszczenie, należy pamiętać o zwięzłości i precyzji stylu wypowiedzi. Uzupełnij tabelę według wzoru.

Wyrazy	Wyraz uogólniający
strzelec, dziewczyna, dziewica	bohaterowie
miłość, tęsknota, zaufanie	<input type="text"/>
modry, niebieski, srebrny	<input type="text"/>
wzrok, węch, dotyk	<input type="text"/>
usta, serce, dłonie	<input type="text"/>

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 7

Streszczanie tekstu wymaga wyboru i porządkowania najważniejszych informacji. Zredaguj ramowy plan wydarzeń przedstawionych w balladzie „Świtezianka”.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 8

Uzupełnij poniższy tekst w taki sposób, by stanowił streszczenie ballady „Świtezianka”.

Tematem utworu Adama Mickiewicza jest...

Narrator opowiada...

Opisując konsekwencje wiarołomstwa młodzieńca,...

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Dokonaj poprawy poniższego streszczenia ballady. Zaznacz wyrazy, które zgodnie z zasadami zwięzłości i precyzji stylu, można usunąć bez szkody dla treści tekstu.

niebieski

Ballada „Świtezianka” opowiada historię młodego myśliwego (strzelca), który nad jeziorem, przy modrzewiu, spotyka się z piękną dziewczyną. Nie zna jej imienia ani pochodzenia, ale jest przekonany, że ją kocha. Mężczyzna żarliwie prosi tajemniczą nieznajomą, by została z nim na zawsze i przysięga jej wieczną miłość i wierność. Dziewczyna radzi mu, by dotrzymał obietnicy. Strzelec próbuje śledzić ukochaną, ale na próżno. Kiedy wraca do domu brzegami Świtezi, zauważa na wodzie dziewczynę niespotykanej urody. Oczarowany wdziękami pięknej zjawy zapomina o przysiędze danej dziewczynie spod lasu. Wtedy okazuje się, że pod postacią zjawy kryje się jego ukochana. Wody Świtezi rozstępują się i kochankowie giną w toniach jeziora. Niewiernego młodzieńca spotyka zasłużona kara – za złamanie danego słowa jego dusza ma przez tysiąc lat cierpieć straszne katusze przy modrzewiu – niemym świadku zdrady.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Słownik

Adam Mickiewicz

(1798-1855) – jeden z najwybitniejszych poetów polskiego romantyzmu; główne tematy jego twórczości to miłość do ojczyzny oraz wierzenia i obyczaje ludowe; do jego najważniejszych dzieł należą: *Ballady i romanse*, *Dziady*, *Pan Tadeusz*

biada

wykrzyknik wyrażający ubolewanie lub zapowiadający groźbę nieszczęścia, kary

bieżny

płynący, posuwający się naprzód

błonie

duża przestrzeń, równina pokryta trawą

bór

duży, gęsty, stary las iglasty

drożyna

wąska ścieżka

grząska

mięka, po stanięciu na niej łatwo się zapaść

hardy

pewny siebie, dumny

jaskier

roślina o jasnożółtych kwiatach

jutrzenka

jasność poprzedzająca ukazanie się słońca na horyzoncie

kląć się

przysięgać, aby uwiarygodnić swoje słowa

kniewa

gęsty rozległy las, w którym żyją zwierzęta

leszczyna

wysoki krzew lub drzewo o jadalnych owocach, zwanych orzechami laskowymi

lico

twarz

liścia

liczba mnoga od zbiorowej formy: liście

lotne

zwięzły, lekki

luba

ukochana, najdroższa

łechce

łaskocze

młokos

młody mężczyzna uważany za niedoświadczonego lub niedojrzałego

modrzew

drzewo iglaste o miękkich, jasnozielonych, opadających na zimę igłach

modry

intensywnie niebieski

muskać

dotknąć kogoś lub czegoś szybko, lekko, delikatnie

naruszy

złamanie umowę

ognik

zjawisko dostrzegalne nocami nad bagnami, mokradłami i torfowiskami, mające postać niewielkich światełek unoszących się ponad powierzchnią

otchłań

miejsce bardzo głębokie

ponęta

to, co nęci, wzbudza pożądanie

rażczy

szybki w ruchu, biegu, locie

toń

woda, głębina

widziadło

obraz, który nam się przyśnił lub przywidział

wieniec

wianek

wietrznica

lekkomyślna, płocho kobieta

wre

pieni się i kłębi

zawój

turban, nakrycie głowy z długiego pasa materiału owiniętego wokół głowy

znęca

tu: wabi

żarzewie

żar, ogień

Notatnik

Bibliografia

Bralczyk J., Drabik L. (red.), (2005), *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, wydanie elektroniczne [dostęp dn. 21.02.2023].

Mickiewicz A., (1983), *Ballady i romanse*, Warszawa: Czytelnik.